

Nr 74.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående
uppförande av vissa byggnader vid arméns intendentur-
förråd i Boden; given Stockholms slott den 5 mars
1915.*

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att för uppförande vid arméns intendenturförråd i Boden av ett brödsädesmagasin med kvarn, ett mindre slakteri jämte kreaturstall samt ett viktualiemagasin för en sammanlagd kostnad av högst 312,500 kronor må tagas i anspråk

dels av de medel å högst 1,217,150 kronor, som 1908 års riksdag av inflytande köpeskillingar för de s. k. Fredrikshövstomterna i Stockholm ställt till Kungl. Maj:ts förfogande för uppförande av dels bageri och havremagasin å Karlsborg dels ett intendenturetablissemang i Boden, ett för dessa ändamål icke använt belopp av 92,000 kronor,

dels ock av Norrbottens hästjägarskvadrons fond ett belopp av högst 220,500 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

B. B. E. Mörcke.

*Utdrag av protokollet över lantförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 5 mars 1915.*

Närvarande:

Hans excellens, herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet Mörcke, anmälde två särskilda till Kungl. Maj:ts inkomna framställningar rörande utvidgning av arméns intendenturförråd i Boden samt yttrade därvid följande:

Arméförl-
ningens inten-
dentsdeparte-
ments förslag
den 29 okto-
ber 1907.

»Efter anmodan av dåvarande chefen för lantförsvarsdepartemen-
tet avgav arméförvaltningens intendentsdepartement den 29 oktober
1907 underdånigt förslag till upprättande av erforderliga förplägnads-
anstalter (bagerier och magasin) för armén jämte tillhörande kostnads-
beräkningar ävensom förslag till gäldandet av utgifterna för deras upp-
förande.

Enligt förslaget skulle, förutom å vissa andra orter, en dylik anstalt upprättas i Boden. Åt denna anstalt måste, framhöll intendentsdepartementet, av flera skäl givas större dimensioner än åt de övriga anstalterna. Därjämte borde densamma, i motsats till de övriga, omfatta även andra grenar av förplägnadstjänsten än bröd- och havreunderhållet. De i Norrbotten befintliga livsmedelstillgångar, som kunde tagas i anspråk för där opererande försvarskrafter, vore nämligen synnerligen begränsade.

Enligt verkställda beräkningar borde förplägnadsanstalten i Boden omfatta brödsädesmagasin, kvarn, mjölmagasin samt bageri med brödmagasin, slakteri, 3 viktualie-, 2 havre- och 2 hömagasin ävensom emballeringsverkstad. Därjämte erfordrades ladugård, 5 boställsbyggnader, kasernbyggnad med kokinrättning samt stall och vagnbod.

Med hänsyn till önskvärldheten därav, att de kostnader, vilka uppstode för de nya byggnaderna, ej bleve allt för betungande på en gång, borde enligt intendentsdepartementets mening anordnandet av förplägnadsanstalten lämpligen uppdelas i tre olika skeden. Därvid borde i första hand utföras de byggnadsarbeten, vilkas fullbordande vore mest trängande. Först senare skulle de byggnader uppföras, som icke omedelbart vore av behovet påkallade. Byggnadsperioden borde lämpligen indelas sålunda,

att under *första skedet* uppfördes brödsädesmagasin, kvarn, mjölmagasin, bageri med brödmagasin, 1 viktualiemagasin, 1 havremagasin, 1 hömagasin, emballeringsverkstaden, boställsbyggnaderna samt kasernbyggnaden med kokinrättning ävensom stallet och vagnboden för en beräknad kostnad av tillhoppa 1,480,000 kronor,

att under *andra skedet* uppfördes 1 havremagasin, 1 hömagasin och slakteriet för en beräknad kostnad av sammanlagt 470,000 kronor, samt

att under *tredje skedet* uppfördes återstående byggnader, nämligen 2 viktualiemagasin samt ladugården för en beräknad kostnad av tillhoppa 300,000 kronor.

Över intendentsdepartementets förslag avgavs den 13 december 1907 yttrande av särskilt tillkallade sakkunniga, vilka därvid beträffande förplägnadsanstalten i Boden anförde i huvudsak följande:

Då anordnandet av erforderliga förplägnadsanstalter i Boden, med hänsyn till såväl denna ords avskilda belägenhet uti en föga produktiv trakt som ock möjligheten för dess cernerung och belägring, vore synnerligen av behovet påkallat, funne de sakkunniga sig böra i

Sakkunnigas
yttrande den
13 december
1907.

princip tillstyrka arméförvaltningens ifrågavarande förslag. Anstalten syntes dock kunna göras väsentligt mindre omfattande än som föreslagits.

Beträffande det föreslagna *bageriet* hade de sakkunniga icke funnit anledning till anmärkning och tillstyrkte därför, att detsamma uppfördes för en kostnad av högst 145,000 kronor.

Vidare borde ett *mjölmagasin*, dock av en något annan konstruktion än arméförvaltningen föreslagit, uppföras för en kostnad av omkring 110,000 kronor.

De övriga byggnader, som föreslagits skola ingå i bagerikomplexet, nämligen *brödsädesmagasin*, *kvarn* och *brödmagasin* borde däremot icke komma till utförande, därest det icke efter en ny omsorgsfull prövning skulle visa sig, att dylika byggnader icke kunde undvaras.

Behovet av *magasin till förvaring av viktualier* syntes vara till fullo ådagalagt, men vore det tillräckligt att uppföra två dylika (ett i första skedet och ett sedermera). I fråga om kostnaderna för dessa magasin hade de sakkunniga vad beträffade det, som i första hand borde uppföras, icke funnit anledning till erinran mot det beräknade priset, 99,000 kronor, ehuruval det möjligen torde bliva lämpligt att vid magasinets uppförande iakttaga vissa förändringar i inredningen. Vidkommande åter det magasin, som längre fram borde komma till utförande, syntes det utan olägenhet låta sig göra att uppföra detsamma av någon billigare konstruktion, t. ex. med väggar av korrugerad plåt, varigenom kostnaderna torde kunna nedbringas till cirka 60,000 kronor.

Uppförandet av *havremagasin* vore jämväl av behovet påkallat, och syntes med hänsyn till de i Boden gällande höga priser kostnaden för ett dylikt magasin böra beräknas till 130,000 kronor. Det ena magasinet borde, såsom föreslagits, uppföras redan under första skedet.

Beträffande de föreslagna två *hömagasinen* till en beräknad kostnad av 39,600 kronor för vardera hade de sakkunniga icke funnit anledning till erinran.

Slakteri, *emballeringsverkstad* och *ladugård* borde däremot icke komma till utförande.

Med hänsyn till de sålunda föreslagna inskränkningarna och därav följande reduktion i personalbehovet ansåge de sakkunniga, att i stället för de föreslagna fem *boställsbyggnaderna*, beräknade att kosta sammanlagt 299,750 kronor, endast tre boställsbyggnader vore behöfliga, och

nade kostnaderna för dessas uppförande beräknats till 216,000 kronor. Därest det skulle visa sig nödvändigt att uppföra jämväl kvarnen, ökades sistnämnda summa med kostnaden för elva eldstadsrum à 3,500 kronor eller 38,500 kronor.

I den till en kostnad av 170,000 kronor beräknade *kasernbyggnaden* syntes åtskilliga utrymmen kunna inskränkas, och hade de sakkunniga låtit upprätta ritningar och kostnadsförslag till en ny dylik byggnad för en beräknad kostnad av 92,000 kronor, oberäknat utgifter för planering m. m.

Då de av arméförvaltningen föreslagna *stall- och vagnbyggnaderna* icke kunde undvaras, tillstyrkte de sakkunniga deras uppförande för en kostnad av 5,000 kronor.

Kostnaderna för *planering, schaktning, ledningar m. m.* hade av arméförvaltningen beräknats för första skedet till 120,550 kronor och för följande skeden till sammanlagt 70,100 kronor. Enligt vad de sakkunniga vid verkställda undersökningar utrönt, hade det förstnämnda beloppet tilltagits alldeles för lågt, varför de sakkunniga, oaktat de ifrågasatta inskränkningarna i de föreslagna byggnaderna, icke ansåge sig kunna tillråda någon nedsättning av samma belopp. Vad beträffade de byggnader, vilka sedermera kunde komma till utförande, syntes ifrågavarande kostnadsbelopp, 70,100 kronor, däremot kunna nedsättas till 30,000 kronor.

Kostnaderna för uppförande av förplägnadsanstalten i Boden skulle enligt de sakkunnigas förslag komma att uppgå till

Under första skedet:

Bageri och mjölmagasin (145,000+110,000)	kronor	255,000: —
Ett viktualiemagasin	»	99,000: —
Ett havremagasin	»	130,000: —
Ett hömagasin	»	39,600: —
Tre boställsbyggnader	»	216,000: —
Kasernbyggnad	»	92,000: —
Stall och vagnbod	»	5,000: —
Planerings- och schaktningsarbeten, vatten- och av- loppsledningar, arbetsledning, kontroll, ritningar m. m.	»	120,550: —
	<u>Summa kronor</u>	<u>957,150: —</u>

Under andra skedet:

Ett havremagasin	kronor 130,000:—
Ett hömagasin	» 39,600:—
Ett viktualiemagasin	» 60,000:—
Planerings- och schaktningsarbeten, vatten- och avloppsledningar, arbetsledning, kontroll och ritningar m m.	» 30,000:—
	<hr/>
	Summa kronor 259,600:—

Enligt de sakkunnigas förslag skulle, samtidigt med ovannämnda till 957,150 kronor beräknade byggnader för förplägnadsanstalten i Boden, uppföras bageri och havremagasin å Karlsborg för en kostnad av 260,000 kronor. Det belopp, som för anordnande av förplägnadsanstalter i första hand borde av riksdagen äskas, uppginge alltså till 1,217,150 kronor.

Sättet för gäldandet av kostnaderna för förplägnadsanstalterna.

Beträffande frågan om anskaffande av medel för bestridande av de utgifter, som vore förenade med uppförandet av de för förplägnadsanstalterna erforderliga byggnaderna, hade arméförvaltningens intendantsdepartement föreslagit, att framställning skulle göras hos riksdagen om tillstånd att försälja de s. k. Fredrikshovstomterna i Stockholm och om försäljningsmedlens användning för ifrågavarande ändamål. Den del av kostnadssumman, som icke kunde på detta sätt gäldas, borde begäras av riksdagen å extra stat.

Emot vad arméförvaltningen sålunda föreslagit beträffande sättet för kostnadernas gäldande, hade de sakkunniga icke något att erinra.

Kungl. Maj:ts proposition till 1908 års riksdag.

I anslutning till vad de sakkunniga sålunda förorddat, föreslog Kungl. Maj:t uti proposition (nr 108) till 1908 års riksdag, att de s. k. Fredrikshovstomterna i Stockholm eller fastigheten nr 1 i kvarteret Trumman av Oscars församling finge till den del, som enligt en blivande stadsplan komme att utgöra byggnadstomter, för kronans räkning försäljas i den ordning, Kungl. Maj:t bestämde; att de delar av området, som erfordrades till gator, finge kostnadsfritt och med full äganderätt upplåtas till Stockholms stad; att av den inflytande köpeskillingen för tomterna finge bestridas kostnaderna för nämnda gators fullständiga ordnande, inbegripet deras förseende med avloppsledningar och beläggning med tuktad sten i kör- och gångbanor, de senare inom huggna kant- och rännstenar;

att av återstående delen av köpeskillingen högst 1,217,150 kronor finge användas till uppförande av dels bageri och havremagasin å Karlsborg dels ett intendenturetablissemang i Boden;

att vad som därutöver kunde genom tomtförsäljningen inflyta skulle tillgodoföras lantförsvarets fond för byggnader och andra försvarsändamål; samt

att Kungl. Maj:t finge av tillgängliga medel förskjuta erforderliga belopp intill 1,217,150 kronor för bestridande av kostnaderna för nämnda byggnadsarbeten å Karlsborg och i Boden, ävensom vad som erfordrades för utförande av berörda gaturegleringsarbeten, att ersättas av de genom tomtförsäljningen inflytande medel.

Uti skrivelse den 12 maj 1908 anmälde riksdagen, att då frågan om inrättandet av förplägnadsanstalter för arméns truppförband finge anses vara av den största betydelse såväl med avseende å förhållandena under fred som ock i ännu högre grad för höjande av arméns krigsberedskap, riksdagen ansett det välbetänkt, att en början gjordes med inrättande av dylika anstalter. Emot den av de särskilt tillkallade sakkunniga föreslagna ordningen för frågans lösning, vilken låge till grund för Kungl. Maj:ts proposition, syntes icke något vara att erinra. Vid sådant förhållande och då riksdagen icke heller hade något att erinra mot, att de s. k. Fredrikshovstomterna, i den mån de kunde undvaras för de ändamål, vartill de då användes, försåldes, hade riksdagen funnit sig böra bifalla Kungl. Maj:ts proposition.

1908 års riksdags beslut.

Sedan förenämnda belopp, 1,217,150 kronor, genom nådigt brev den 12 juni 1908 ställts till arméförvaltningens disposition, överlämnade arméförvaltningens fortifikations- och intendentsdepartement med underdånig skrivelse den 7 februari 1910 för nådig fastställelse ritningar, situationsplan och kostnadsberäkningar för intendenturetablissemang i Boden. Enligt det sålunda framlagda förslaget skulle totalkostnaden för uppförande av ett sådant intendenturetablissemang, vilken i de för riksdagen framlagda beräkningarna upptagits till 957,150 kronor, emellertid uppgå till 962,000 kronor. Den kostnadsökning, som det nya förslaget innebure, betingades därav, att såväl bageriet som tillhörande maskinella anordningar ansetts böra betydligt utvidgas, för att bakning av de erforderliga maximikvantiteterna bröd skulle kunna äga rum, samt därav, att det i havremagasinet ursprungligen avsedda »silos»-systemet utbytts mot en anordning med bottnar. På det att icke kostnaderna för ifrågasvarande intendenturetablissemang skulle överskrida de härför ursprung-

Kungl. Maj:ts beslut om förplägnadsanstaltens uppförande.

ligen beräknade, föresloge departementen eventuellt, att uppförandet av mjölmagasinet skulle uteslutas ur byggnadsplanen, enär enligt det ingivna förslaget möjlighet yppats att inrymma hela det erforderliga mjölförrådet i bageriets och viktualiemagasinet vindsvåningar.

Efter det inom lantförvarsdepartementet tillkallade särskilda sakkunniga i avgivet yttrande tillstyrkt, att det nya förslaget måtte komma till utförande, dock med uteslutande av mjölmagasinet, samt genom fortifikationsdepartementets försorg anbud infordrats å alternativt samtliga byggnadsarbeten och alternativt samma arbeten med undantag av uppförandet av mjölmagasinet, bemyndigade Kungl. Maj:t genom brev den 21 oktober 1910 fortifikationsdepartementet att gå i författning om uppförande av en militär förplägnadsanstalt i Boden i huvudsaklig överensstämmelse med de vid förenämnda skrivelse den 7 februari 1910 fogade ritningar och situationsplan, med det undantag dock att mjölmagasinet icke skulle uppföras.

Framställningar av förrådschefen vid intendenturförrådet i Boden.

Under erinran dels att nyssnämnda, av kostnadsskäl ur planen uteslutna mjölmagasin ännu icke blivit utfört, dels ock att 1907 års sakkunniga förklarar, att brödsädesmagasin, kvarn och brödmagasin borde komma till utförande, därest det efter ny omsorgsfull prövning skulle visa sig, att dylika byggnader icke kunde undvaras, har förrådschefen vid intendenturförrådet i Boden i särskild skrivelse den 13 augusti 1913 till arméförvaltningens intendentsdepartement framhållit, att under den tid förplägnadsanstalten varit i verksamhet behovet av ett mjölmagasin gjort sig i hög grad kännbart, ävensom framlagt utredning beträffande såväl detta behov som fördelen av att ersätta mjölmagasinet med ett *brödsädesmagasin, innehållande jämväl en mindre kvarn*. Kostnaderna för ifrågavarande anläggning beräknade förrådschefen till 110,000 kronor, eller samma belopp, vartill mjölmagasinet ursprungligen varit upptaget. Enligt verkställd utredning skulle anläggningen medföra sådan årlig besparing för kronan, att densamma, fränsett räntor, skulle vara betald efter sex år. Någon särskild personal skulle för anläggningen ej behöva anställas förutom en föreståndare för kvarnen, utan kunde tjänsten vid densamma i övrigt handhavas av den vid intendenturförrådet med tillhörande intendenturskola redan befintliga personalen.

Vidare har förrådschefen i särskild skrivelse den 19 augusti 1913 till arméförvaltningens intendentsdepartement, under erinran att uti departementets ursprungliga förslag till förplägnadsanstalt i Boden beräknats 195,800 kronor för anordnande av ett slakteri och 71,500 kronor för uppförande av en ladugård, vilka byggnader 1907 års sak-

kunniga dock ansett böra ur förslaget utgå, framhållit, att Bodens trupper under nuvarande förhållanden vore i fråga om färskt nötkött uteslutande hänvisade till leverantörer inom Boden eller dess omedelbara närhet. Detta hade haft till följd, att slakteriidkarna genom ringbildning sökt höja priset på ett oskäligt sätt, och det hade varit förenat med stora svårigheter att få detsamma sänkt till ett rimligt pris. Som slaktdjuren inom Norrbotten dessutom vore av sämre beskaffenhet än i mellersta Sverige, vore det kött, som levererades, i allmänhet sämre än önskvärt vore. Förrådschefen anhölle därför, att ett *mindre slakteri*, vilket sedermera i mån av behov kunde utvidgas, måtte få uppföras till den omfattning, som erfordrades för Bodens fredsstyrka, och att med detsamma måtte förenas ett *kreatursstall* för omkring 20 djur, avsedda att bilda en depå av slaktboskap. Kostnaden för denna anläggning beräknades till omkring 30,000 kronor. Då en årlig behållning, fränsett räntor, av 11,000 å 13,000 kronor kunde beräknas uppstå genom slakteriet, skulle anläggningen vara betald på några få år. Någon särskild personal utöver en föreståndare för slakteriet skulle ej behöva för anläggningen anställas, utan kunde tjänsten vid densamma i övrigt handhavas av vid intendenturförrådet med tillhörande intendenturskola redan befintlig personal.

Kommandanten i Boden har tillstyrkt bifall till förrådschefens ifrågasvarande båda framställningar.

Kommandanten
i Boden.

Med särskild skrivelse den 11 april 1914 har arméförvaltningens intendentsdepartement överlämnat samtliga till ärendet hörande handlingar samt därvid uttalat sin fulla anslutning till vad förrådschefen anfört beträffande behovet av såväl brödsädesmagasin med kvarn som slakteri jämte kreatursstall. Till förvaring av mjöl eller brödsäd funnes för närvarande ingen annan plats än lokalerna en och två trappor upp i bageriet samt översta våningen i viktualiemagasinet. Vad de förra beträffade, hade erfarenheten visat, att desamma till följd av bakugnarnas närhet vore särskilt under den blida årstiden alldeles för varma för att lämpa sig till förvaring av mjöl. Härtill komme, att ifrågasvarande lokaler i sin helhet erfordrades för förvaring av hårt bröd m. m., för vilket ändamål de vore synnerligen lämpliga. Då vidare viktualiemagasinet i sin helhet behövde tagas i anspråk för det med detsamma ursprungligen avsedda ändamålet, nämligen för förvaring av kött, fläsk, konserver m. fl. proviantartiklar, och således ej borde användas till magasinering av mjöl eller brödsäd, och då någon annan plats för det

Arméförvaltningens
intendentsdepartement.

senare ändamålet ej heller funnes, vore det av nöden, att härför erforderligt magasinsutrymme bereddes genom nybyggnad.

Att det härvid, såsom förrådschefen föreslagit, vore lämpligt, att det av 1908 års riksdag beslutade mjölmagasinet utbyttes mot ett brödsädesmagasin med kvarn, syntes departementet vara otvivelaktigt, då det ur flera synpunkter ställde sig fördelaktigare att i stället för mjöl för ändamålet anskaffa säd och förmala densamma. Säden vore nämligen lättare att magasinera och tålde längre förvaring än mjölet, varigenom större partier av säd än av mjöl kunde på en gång anskaffas, vilket vore till särskild fördel för mobiliseringsbehovets säkerställande och varigenom dessutom jämförelsevis billiga pris borde vid skeende upphandling kunna erhållas. Därtill komme, att vid större upplag en med hänsyn till rådande konjunkturen lämplig tidpunkt för förnyad upphandling lättare kunde väljas än vid mindre, varjämte slutligen bättre kontroll, att fullgod vara erhöles, kunde utövas vid leverans av säd än av mjöl. Vore det således tydligt, att för ändamålet i fråga brödsäd vore att föredraga framför mjöl, uppstode emellertid såsom ett oavvisligt behov att vid intendenturförrådet hava tillgång till egen kvarn, då sädens förmalande vid mobilisering och krig ej kunde anförtros åt kvarnar utom fästningens område utan måste verkställas inom densamma.

Beträffande det av förrådschefen föreslagna slakteriet med tillhörande kreatursstall ansåge sig intendentsdepartementet endast böra framhålla, hurusom det utan tvivel vore av stor betydelse för garnisonens förseende med ett gott och prisbilligt kött, om en dylik anläggning kunde komma till utförande. I jämförelse med 1907 års förslag, där slakteriet och ladugården vore beräknade till en sammanlagd kostnad av 267,300 kronor, komme den nu föreslagna anläggningen, av förrådschefen beräknad till ett belopp av 30,000 kronor, att bliva av ringa omfattning, men departementet ansåge det vara lämpligt, att försök i mindre skala utfördes, avseende fredsbehovet, innan eventuellt en anläggning motsvarande krigsbehovet verkställdes.

Beträffande kostnaderna för de föreslagna anläggningarna hade densamma av förrådschefen beräknats till sammanlagt 140,000 kronor, därav 110,000 kronor för brödsädesmagasinet med kvarn och 30,000 kronor för slakteriet med kreatursstall. Sedan emellertid dessa beräkningar blivit av arméförvaltningens fortifikationsdepartement granskade och vederbörliga ritningar och kostnadsförslag uppgjorda, hade det visat sig, att sammanlagda kostnaden för anläggningarna i fråga komme att uppgå till 190,000 kronor, sålunda fördelade:

Brödsädesmagasin med kvarn	kronor 152,000:—
Slakteri	» 19,500:—
Kreatursstall	» 10,000:—
Vatten- och avloppsledningar, uthus, planeringsarbeten m. m.	» 8,500:—
	<hr/>
	Summa kronor 190,000:—

Beträffande sättet för bestridande av dessa kostnader meddelade intendentsdepartementet, att omkring 90,000 kronor ännu återstode av det anslag å 1,217,150 kronor, som blivit anvisat för uppförande av intendenturetablissemangen å Karlsborg och i Boden. Under förutsättning att nämnda 90,000 kronor finge för ändamålet disponeras, skulle ett ytterligare anslag av 100,000 kronor erfordras. Med hänsyn till lämpligheten av att intendenturetablissemangets utvidgande snarast möjligt verkställdes, ansåge sig departementet böra ifrågasätta, antingen att detta belopp finge förskjutas för att i likhet med kostnaderna för etablissemang i övrigt i mån av tillgång ersättas från de genom försäljningen av de s. k. Fredrikshovstomterna i Stockholm inflytande medel, eller också att beloppet finge utgå från Norrbottens hästjägar-skvadrons fond, som därtill lämnade tillgång.

På grund av vad sålunda anförts, hemställde intendentsdepartementet, att i och för utvidgande enligt ovan angivna plan av intendenturetablissemang i Boden Kungl. Maj:t måtte *dels* medgiva, att ett belopp av 90,000 kronor finge användas av det anslag å 1,217,150 kronor, som enligt brev den 12 juni 1908 blivit anvisat för uppförande av intendenturetablissemang i Boden och å Karlsborg, *dels* föreslå riksdagen, att ytterligare erforderliga medel finge med ett belopp av 100,000 kronor förskjutas för att ersättas från de genom försäljning av de s. k. Fredrikshovstomterna i Stockholm inflytande medel, detta dock för såvitt ej Kungl. Maj:t skulle finna gott förordna, att beloppet skulle utgå från Norrbottens hästjägar-skvadrons fond.

Uti särskild underdånig skrivelse den 26 september 1914 har vidare kommandanten i Boden framhållit behovet av centralt fästningsmagasin för förvaring av såväl livsmedel som intendenturmateriel och för den skull föreslagit, att två särskilda fästningsmagasinsbyggnader måtte inom fästningen uppföras. På grund av de i Boden rådande klimatiska förhållandena måste ifrågavarande byggnader uppföras med stor omsorg samt förses med värmeledning, på det att temperaturen måtte kunna regleras för livsmedel, som toge skada av för stark kyla

Kommandantens i Boden framställning den 26 september 1914.

eller värme. Enligt skrivelsen bifogade ritningar och kostnadsförslag beräknades den ena magasinsbyggnaden betinga en kostnad av 110,000 kronor och den andra av 108,000 kronor.

Arméförvalt-
ningens
yttrande.

Med särskild underdånig skrivelse den 4 december 1914 hava arméförvaltningens fortifikations- och intendentsdepartement överlämnat kommandantens förevarande framställning samt därvid anført, att det icke lede något tvivel, att ökat magasinsutrymme för Bodens fästning vore oavvisligen nödvändigt. Detta hade länge varit känt och erkänt av statsmakterna, ehuru frågan om behovets tillgodoseende uppskjutits, enär det ansetts lämpligt att fördela arbetena på förplägnadsanstalternas uppförande i flera byggnadsskeden. På grund härav och med hänsyn till vunna erfarenheter ansåge departementen, att de planer, vilka legat till grund för Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut om uppförande av förplägnadsanstalten därstädes, borde, i vad de avsåge magasinslokaler, ofördröjligen vidare fullföljas.

Ehuru det ur förplägnadssynpunkt givetvis vore fördelaktigt, om båda de av kommandanten föreslagna magasinsbyggnaderna omedelbart uppfördes, funne dock departementen, att av kostnadsskäl blott ett viktualiemagasin nu borde komma till utförande, samt att detsamma avsåges för ett centralt fästningsmagasin.

På grund av de erfarenheter, som vunnits beträffande i Boden redan uppförda magasinsbyggnader, delade departementen till fullo kommandantens åsikt, att dylika byggnader borde givas en särskilt solid konstruktion samt delvis förses med värmeledning. Däremot ansåge departementen, att magasinsbyggnader i en fästning otvivelaktigt borde uppföras av sten och ej, såsom kommandanten föreslagit, av trä, då dylika byggnader vid en belägring lättare kunde skjutas i brand och garnisonens underhåll därigenom äventyras. Som det i Boden redan uppförda viktualiemagasinet visat sig vara fullt ändamålsenligt, borde den nya magasinsbyggnaden uppföras i huvudsaklig likhet med detta. För uppförande av det nuvarande magasinet hade riksdagen beviljat 99,000 kronor. Enligt inom fortifikationsdepartementet verkställd utredning skulle emellertid en dylik byggnad nu draga en kostnad av 116,000 kronor för själva byggnaden jämte vatten-, avlopps- och belysningsledningar samt ytterligare 6,500 kronor för hissanläggning eller tillhoppa 122,500 kronor.

På grund av vad sålunda anförts, hemställde fortifikations- och intendentsdepartementen, att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen avlåta proposition om anvisande av ett belopp av 122,500 kronor till upp-

förande av ett centralt fästningsmagasin i Boden, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1915 förskjuta beloppet för att sedermera ersättas av anslaget.

Med hänsyn till den av arméförvaltningens intendentsdepartement ifrågasatta användningen av viss del av Norrbottens hästjägar-skvadrons fonds tillgångar för förplägnadsanstaltens utvidgning tillåter jag mig att beträffande ifrågavarande fonds tillkomst, förvaltning och utgifter m. m. meddela följande:

Norrbottens
hästjägar-
skvadrons
fond.

För bildande av en i Norrbotten såsom nödvändig ansedd hästjägarskvadron vakanssattes under 1820-talet 90 rotar vid Torneå och 25 rotar vid Kalix kompani av dåvarande Västerbottens regemente. En sådan skvadron blev dock aldrig upprättad, utan bildades av vakansavgifterna en fond, som i början förvaltades av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län men sedermera överflyttades till dåvarande krigskollegium att förräntas. Förvaltningen av fonden tillkommer sedan 1873 statskontoret.

Under åren 1846 och 1847 förordnade Kungl. Maj:t, att nämnda 115 rotar skulle hållas vakanta under 50 år från början av 1847, att vakansavgifterna för 99 av rotarna skulle tillkomma hästjägarskvadrons-fonden samt att vakansavgifterna för återstående 16 rotar skulle användas till avlöning åt underbefälet vid Norrbottens fältjägarkår. Till följd av sistberörda bestämmelse togos från fonden, dit avgifterna för samtliga 115 rotarna ingingo, ett belopp av omkring 800 kronor årligen i anspråk för avlöningen vid sistnämnda kår. Sedan efter vidtagande av ny löneroglering för arméns befäl samtliga avlöningstillgångar på grund av kungl. brevet den 15 december 1876 indragits till statsverket emot anvisande av kontanta löner, omfördes varje år i statskontoret ett avgifterna för berörda 16 rotar motsvarande belopp till statsmedel.

Genom kungl. brev den 4 december 1896 föreskrevs, att berörda 115 rotar skulle fortfarande hållas vakanta.

Fondens inkomster bestodo av intressemedel och kapitalvinst å utlottade obligationer, vakansavgifter för de 115 rotarna intill den 1 januari 1904, då dessa avgifter jämlikt kungl. kungörelsen den 29 november 1901 upphörde att utgå, rotefrihetsmedel samt indelningssättning.

Fondens utgifter bestodo tillföre av kostnader för Svea artilleriregementes fotbatterier. Sedan år 1850 ett artilleribatteri blivit uppsatt i Härnösand och stat för detsamma blivit fastställd att gälla från 1852 års början, anvisades såväl större delen av batteriets underhålls-

kostnad som ock vad under föregående år förskottsvis blivit för dess uppsättning utbetalt att bestridas från denna fond. Sedermera förordnades genom kungl. brev den 4 december 1874 att, såvitt fonden utan det då befintliga kapitalets förminskning befundes därtill lämna tillgång, skulle från densamma bekostas underhållet av beklädnads-, remtys- och utredningspersedlar, sängservis och handdukar för Svea artilleriregementes i Härnösand förlagda 9:de och 10:de batterier, ävensom mathållningen för dessa batteriers manskap, varjämte från fonden skulle utgå ersättning för i nämnda stad förhyrda rustkamrar m. fl. lokaler, avsedda för samma batteriers manskap. Sedermera medgav Kungl. Maj:t genom brev den 24 mars 1893 angående artilleriets nya organisation, att 16,000 kronor årligen finge utgå från fonden såsom bidrag till underhållet av munderingar, sängservis och kaserninventarier m. m. vid Norrlands artilleriregemente.

Uti sin berättelse angående verkställd granskning av statsverkets tillstånd, styrelse och förvaltning anförde 1903 års statsrevisorer, att då det med berörda anslag å 16,000 kronor till Norrlands artilleriregemente avsedda ändamål blivit i annan ordning tillgodosett, hade för 1902 någon anvisning å fonden icke förekommit. Då fonden numera icke vore avsedd till befrämjande av något visst ändamål, syntes dess bibehållande och förökande sakna fog, vadan revisorererna föreställde sig, att den lämpligen borde överföras antingen till statsverkets disponibla tillgångar eller till annan fond med likartat syfte som denna fonds ursprungliga.

Uti sitt med anledning härav den 4 januari 1904 avgivna yttrande förklarade sig statskontoret i likhet med revisorererna anse, att någon anledning icke vidare förefunnes att bibehålla fonden; dock borde fondens tillgångar hellre läggas till någon av de andra för försvarsändamål bildade och av statskontoret förvaltade fonderna än överföras såsom tillgång vid blivande statsreglering.

Arméförvaltningens intendentsdepartement tillstyrkte i avgivet utlåtande, att fondens tillgångar måtte överföras till volontärvakansmedelsfonden för att jämte denna fonds egna medel användas till bestridande av de utgifter, som enligt gällande föreskrifter eller särskilda nådiga bestämmelser skulle från samma fond utgå.

Uti sitt utlåtande (nr 60 punkten 16) över statsrevisorernas berättelse förklarade statsutskottet vid 1904 års riksdag sig dela revisorerernas och de i ärendet hörda ämbetsverkens uppfattning om, att ifrågasvarande fond, såsom icke vidare för de med densamma avsedda ändamål

erforderlig, borde för annat allmänt behov tagas i anspråk. Utskottet förmenade emellertid, att sedan uppmärksamheten blivit fäst å förhållandet, Kungl. Maj:t komme att efter riksdagens hörande taga frågan om fondens användning i övervägande, vadan utskottet endast ville anmäla för riksdagen, vad i ärendet förekommit.

Vid utlåtandets behandling i kamrarna lades ifrågavarande punkt utan diskussion till handlingarna.

Sedan såväl vakansavgifter som rotfrihetsmedel och indelningsersättning upphört att ingå till fonden, de förra med utgången av år 1903 och de senare med utgången av år 1904, utgöras fondens årliga inkomster endast av intressemedel och kapitalvinst.

Några utgifter påvåla numera icke fonden, sedan anslaget till Norrlands artilleriregemente indragits från och med år 1902 och omföringen till statsregleringsfonden upphört från och med år 1904.

Av fondens tillgångar har emellertid viss del blivit av Kungl. Maj:t disponerad genom brev den 14 mars 1913. Däri föreskrevs nämligen, att kostnaderna för anordnande av vissa försöksövningar med kavalleri och hjulryttar-skidlöpartrupper, högst 110,000 kronor, skulle gäldas av ifrågavarande fond.

Uti infortrat underdånigt utlåtande av den 6 februari 1915 har statskontoret meddelat, att Norrbottens hästjägarskvadrons fond den 31 december 1914 utgjordes av kapital 286,143 kronor 34 öre, vartill komme ränta därå för år 1914, som då icke kunde exakt angivas, men icke torde komma att understiga 11,400 kronor. Statskontorets
yttrande.

Beträffande frågan om lämpligheten att taga fondens medel i anspråk för utvidgande av intendenturetablissemanget i Boden har statskontoret, under åberopande av sitt förenämnda yttrande den 4 januari 1904 ävensom vad vid 1904 års riksdag i ärendet förekommit, förklarat, att, så vitt statskontoret kunde bedöma, ingenting vore att erinra mot lämpligheten av en sådan användning av en del av denna fonds tillgångar, som av intendentsdepartementet blivit ifrågasatt. Emellertid syntes riksdagens medgivande härtill böra inhämtas.

Enligt den av 1907 års sakkunniga uppgjorda och av 1908 års riksdag godkända planen för förplägnadsanstalten i Boden återstå att uppföra ett mjölmagasin, ett havremagasin, ett hömagasin och ett viktualiemagasin. Enligt de sakkunnigas utlåtande, varemot riksdagen icke framställde någon erinran, borde dessutom uppföras brödsädes- Departements-
chefen.

magasin, kvarn och brödmagasin, därest det visade sig, att dylika byggnader icke kunde undvaras.

Förslag föreligger nu att utvidga förplägnadsanstalten med *dels* ett brödsädesmagasin jämte kvarn, avsett att ersätta det mjölmagasin, vars uppförande ingick i de byggnadsarbeten, vartill 1908 års riksdag beviljade medel, men vilket magasin med anledning av ändring i byggnadsplanen icke blivit uppfört, *dels* ett mindre slakteri jämte kreatursstall, *dels ock* ett viktualiemagasin.

Av den i ärendet förebragta utredningen framgår, att de lokaler i förplägnadsanstaltens bageri, som hittills använts för förvaring av mjöl, äro härför olämpliga och dessutom, likasom de lokaler i det befintliga viktualiemagasinet, där mjöl för närvarande även är upplagt, erfordras för andra ändamål. Då några andra lokaler än de nu nämnda emellertid icke finnas för mjölförrådets förvaring, måste följaktligen nybyggnad verkställas. Vid sådant förhållande och då jag i likhet med vederbörande myndigheter anser, att upphandling av säd såväl ur ekonomisk synpunkt som med hänsyn till tryggheten av fästningens livsmedelstillgångar i händelse av krig är fördelaktigare än upphandling av mjöl, finner jag mig böra tillstyrka, att i stället för ett mjölmagasin uppföres ett brödsädesmagasin jämte kvarn.

Såsom ovan nämnts, ansågo 1907 års sakkunniga, att det i intendentsdepartementets förslag upptagna slakteriet jämte ladugård icke borde komma till utförande. Anledningen härtill torde huvudsakligast hava varit de därmed förenade höga kostnaderna eller 267,300 kronor. Ehuru det icke torde kunna bestridas, att en dylik större anläggning skulle vara av stor betydelse för fästningens krigsberedskap, torde dock därmed få tills vidare anstå. I avvaktan på vad härom framdeles kan varda bestämt, anser jag det emellertid synnerligen lämpligt att uppföra det av myndigheterna föreslagna mindre, för fredsbehovet avsedda slakteriet jämte kreatursstall. De härav föranledda kostnaderna synas mig mycket ringa i förhållande till de fördelar, som anläggningen skulle medföra såväl i ekonomiskt hänseende som med avseende å god förplägnad av garnisonen.

Vad slutligen det föreslagna viktualiemagasinet beträffar, ingår detta uti den av de sakkunniga framlagda planen för förplägnadsanstalten. Behovet av ett dylikt magasin är dessutom av beskaffenhet att böra ofördröjligen tillgodoses.

Mot de uppgjorda kostnadsberäkningarna för brödsädesmagasinet med kvarn och slakteriet jämte kreatursstall, slutande å tillhoppa 190,000 kronor, har jag icke något att erinra.

Enligt det uppgjorda förslaget skulle det nya viktualiemagasinet uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med det redan befintliga viktualiemagasinet, d. v. s. av sten med bjälklag av järn och betong, samt draga en kostnad av 122,500 kronor. Såsom ovan nämnts, ansågo 1907 års sakkunniga, att kostnaderna för ifrågavarande magasin skulle utan olägenhet kunna nedbringas från beräknade 99,000 kronor till omkring 60,000 kronor genom användning av någon billigare konstruktion, t. ex. väggar av korrugerad plåt. Med anledning härav har jag haft under övervägande, huruvida en förändring av byggnadens konstruktion i den av de sakkunniga föreslagna riktningen lämpligen skulle låta sig genomföra. Emellertid har det visat sig, att detta icke kan ske utan högst avsevärda olägenheter. I en byggnad av ifrågavarande slag måste en del rum, såsom expeditions-, emballerings- och vågrum samt rum för ömtåligare varor, kunna uppvärmas. Att i en plåtbyggnad med trästomme och träbjälklag anbringa eldstäder torde emellertid med hänsyn till den därmed förenade eldfaran icke vara tillrådligt, och i varje fall skulle erforderlig uppvärmning icke kunna åstadkommas utan vidtagande av särskilda omboningsarbeten. Vidare skulle med de i Boden rådande klimatiska förhållandena i en dylik byggnad vid temperaturväxlingar ofta uppstå en stark kondensering av luftens fuktighet till stort men för en hel del av de varor och förnödenheter, som därstädes förvaras. Slutligen skulle en av trä och plåt uppförd byggnad draga större underhållskostnader än en byggnad av sten med bjälklag av järn och betong. Vid nu angivna förhållanden och med hänsyn till vad intendentsdepartementet anfört rörande de fordringar, som måste uppställas på en inom en fästning belägen byggnad av ifrågavarande slag, anser jag mig icke kunna tillstyrka en sådan konstruktion, som de sakkunniga ifrågasatt, utan håller före, att byggnaden bör utföras enligt det ingivna förslaget, mot vilket jag icke har någon erinran att framställa.

För bestridande av kostnaderna för brödsädesmagasinet med kvarn samt slakteriet jämte kreaturstall har intendentsdepartementet ansett böra i främsta rummet tagas i anspråk ett belopp av 90,000 kronor av återstående oanvända medel å det av 1908 års riksdag beviljade anslaget för uppförande av förplägnadsanstalter å Karlsborg och i Boden. Ytterligare erforderliga 100,000 kronor borde antingen förskjutas för att sedermera ersättas från inflytande köpeskillningar för de s. k. Fredrikshovstomterna i Stockholm eller ock utgå från Norrbottens hästjägar-skvadrons medel. För uppförande av det föreslagna viktualiemagasinet borde däremot ett särskilt anslag av 122,500 kronor av riksdagen äskas.

Enligt vad jag inhämtat, utgör behållningen å det av 1908 års riksdag beviljade anslaget 92,741 kronor 87 öre. Då denna behållning uppkommit genom mjölmagasinet uteslutande ur byggnadsplanen, synes det i sin ordning, att densamma nu tages i anspråk för den ifrågasatta utvidgningen av förplägnadsanstalten. Med hänsyn till vissa eventuellt återstående utgifter torde emellertid beloppet böra begränsas till 92,000 kronor.

Vad återstående erforderliga 220,500 kronor angår, torde dessa lämpligen kunna utgå ur Norrbottens hästjägarskvadrons fond, som därtill lämnar tillgång. Av vad jag ovan anfört rörande ifrågavarande fond framgår, att densamma icke vidare erfordras för något visst ändamål, ävensom att såväl riksdagens revisorer och statsutskott som vederbörande ämbetsverk ansett, att fondens tillgångar böra för annat allmänt behov tagas i anspråk. Vid sådant förhållande och då fonden bildats för att i visst avseende tillgodose Norrbottens försvar, synes mig dess användning för nu ifrågavarande ändamål stå väl i överensstämmelse med dess ursprungliga syfte.

I anslutning till vad sålunda anförts, får jag hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att för uppförande vid arméns intendenturförråd i Boden av ett brödsädesmagasin med kvarn, ett mindre slakteri jämte kreatursstall samt ett viktualiemagasin för en sammanlagd kostnad av högst 312,500 kronor må tagas i anspråk

dels av de medel å högst 1,217,150 kronor, som 1908 års riksdag av inflytande köpeskillingar för de s. k. Fredrikshovstomterna i Stockholm ställt till Kungl. Maj:ts förfogande för uppförande av dels bageri och havremagasin å Karlsborg dels ett intendenturetablissemang i Boden, ett för dessa ändamål icke använt belopp av 92,000 kronor,

dels ock av Norrbottens hästjägarskvadrons fond ett belopp av högst 220,500 kronor.»

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gustaf B. v. Schwerin.